

TÀCTICA I ESTRATÈGIA EN L'HOQUEI SOBRE PATINS

*Carles Trullols Clemente,
Seleccionador Nacional Absolut d'Hoquei sobre patins.*

Introducció

La majoria dels autors defineixen el concepte de "tàctica", dins el camp esportiu, com aquell conjunt de principis, idees o esquemes, executats amb l'objecte de combatre el contrari, anul·lant el seu sistema d'atac o bé invalidant el seu dispositiu defensiu. Partint de l'anterior premissa, cal incidir en un tema, amb independència de la importància de la seva concepció semàntica, la precisió conceptual del qual ens ajudarà a analitzar, estudiar o programar la dinàmica evolutiva del fet tàctic.

És inqüestionable, i així ho recullen la majoria d'estudis realitzats sobre la matèria, que les accions motrius que són fonament o instrument d'un joc esportiu es denominen TÈCNICA, entenent-la com aquells models sistemàtics que, en funció de la major eficàcia demostrada enfront de determinades situacions, varien a través del temps

per aconseguir una més gran aproximació al seu model ideal.

El factor tècnic, considerat de manera individualitzada, assoleix la seva major capacitat d'èxit en aquells esports on les condicions de relació amb l'ambient no varien substancialment, o no existeix interrelació amb l'adversari o amb els companys (per exemple, natació, atletisme, etc.). Per contra, als anomenats esports "d'equip" i en concret l'hoquei sobre patins, la pròpia especialitat del qual suposa un més alt nivell d'adaptació tècnica (patins, estic...), existeix relativa estabilitat en el medi on es juga i una modificació constant en l'acció de relació amb companys i adversaris, la qual cosa obliga a condicionar el tipus d'execució merament mecànic a una constant adaptació a les circumstàncies de l'entorn, i per això la voluntat de moviment tècnic vindrà influenciada per la concurrència de factors com el reglament, l'objectiu

perseguit (depenent de la situació del jugador, els companys i les accions de l'adversari), el moviment (biomecànica) i l'experiència obtinguda en accions semblants.

És per això que, com en altres modalitats esportives "de conjunt", es fa necessari distingir entre TÀCTICA INDIVIDUAL i TÀCTICA COL·LECTIVA.

Tàctica individual

D'una primera anàlisi del joc de l'hoquei sobre patins s'arriba fàcilment a la conclusió que la totalitat de jugadors (exclòs el porter) realitzen individualment diverses accions generals: passar la bola, rebre-la, conduir-la, llançar a porta, fer accions d'engany envers l'adversari, sobrepassar el contrari portant la bola, molestar o impedir l'acció de l'adversari, col·locar-se en posició favorable per recollir la bola. Aquests grups d'accions es correspo-

nen en la pràctica amb els respectius elements bàsics de la tàctica individual, és a dir, la passada, la recepció, la conducció de bola, el llançament, la finta, el driblatge, el marcatge i el desmarcatge. Però així com, en la majoria d'esports, els moviments tècnics de base es corresponen amb pautes mecàniques que s'adquireixen normalment en els primers moments de l'evolució biomecànica de la persona (córrer, llançar amb la mà, rebre, colpejar amb el peu, etc.), al nostre esport l'acció mecànica necessita inexcusablement d'un aprenentatge a nivell tècnic de caràcter estrictament específic, relacionat amb les característiques dels mitjans propis a emprar, és a dir, patí amb rodes en comptes de peus i estic en lloc de mans i braços. Per això mateix, els moviments tècnics bàsics en l'hoquei sobre patins no gaudiran, en la seva etapa inicial, de les facilitats innates de les quals es beneficien d'altres esports i, en conseqüència, el procés evolutiu tècnic adaptat a la situació interactiva de les circumstàncies del joc, és a dir, a la tàctica individual, serà aconsellable aplicar-lo, a nivell educatiu, des dels 9 o 10 anys, tot el qual ens condueix a reafirmar la idea generalitzada que aquesta modalitat esportiva és una de les de més complexitat a nivell d'assimilació en la seva etapa d'aprenentatge. Prosseguint amb el tema que ens ocupa, cal significar que els elements de la tàctica individual que, com ja hem comentat, provenen d'accions tècniques concretes, tindran, en uns casos, aplicacions exclusives de caire ofensiu (el llançament, la passada, el driblatge, el desmarcatge, etc.), en d'altres un caire eminentment defensiu (el marcatge), i finalment alguns es faran servir indistintament en tots

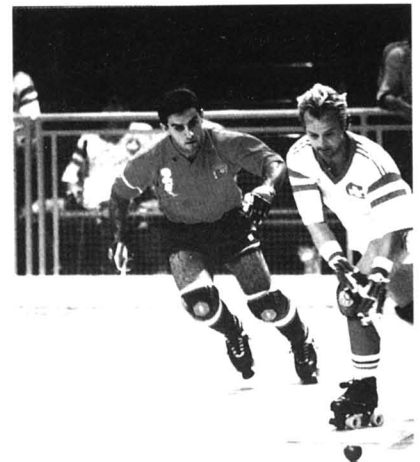
dos sentits de joc (la finta, la recepció de bola).

Tot i això, els grups d'elements que hem especificat no es presenten durant el joc en un ordre qualsevol, sinó que normalment ho fan d'una forma ordenada i alguns només en certes fases. Així, el marcatge, com és obvi, només es presentarà quan es produirà la fase defensiva, i en aquest comportament específic, en les diferents maneres en què pot plantejar-se (zonal o individual) apareixen nous elements tàctics, com tractar d'impedir o dificultar les accions de l'adversari, ja sigui evitant que rebí la bola mitjançant l'anticipació i el sentit posicional, ja impedit el seu avançament, treient-li la possessió de la bola, evitant el llançament... Totes aquestes circumstàncies corresponen, lògicament, de manera correlativa a d'altres oposicions a comportaments ofensius, però sense entendre-les com una supeditació a les funcions de l'atacant, sinó com una actitud activa i dinàmica que obligui o provoqui en aquell accions precipitades o no previstes, que ens portaran a situacions amb més possibilitats d'èxit.

Quant als aspectes ofensius, els elements a què abans feien esment no poden donar-se en un ordre qualsevol durant el joc, existint una inevitable correlació successiva entre les accions tàctiques individuals. Així és evident que per fer un llançament a porta ha hagut de produir-se abans una passada, seguida d'una recepció de bola. En canvi, l'acció d'engany (finta) pot ser un comportament necessari per fer una passada, llançar o rebre. Seguint en aquesta línia, hem de referir-nos a un nou element tàctic comprensiu d'algunes accions del joc, com és el sentit de suport, és a dir, jugar sense bola amb el fi d'ajudar el

company, que pot tenir característiques defensives (el desdoblament) o ofensives (l'encreuament, el bloqueig, el desmarcatge, etc.).

Arribats a aquest punt, i desglossats ja els elements de la tàctica individual, dels quals hem evitat fer-ne definicions particularitzades perquè tenen ja uns significats comuns i coneguts en tots els esports col·lectius, passarem ara a assenyalar les accions i criteris inherents a la tàctica individual en l'hoquei sobre patins. Partint

del principi abans expressat, la correlació existent entre els elements tàctics durant el joc, observem que, en la fase ofensiva, cal tenir en compte que la bola sempre es més ràpida que el jugador al qual va destinada la passada, raó per la qual és aconsellable aprofitar la velocitat en cursa del company, que a aquest, un cop rebuda i controlada la bola, li serà més

profitós de conduir-la en sentit perpendicular a la porteria i que, alhora, la correcta utilització del recolzament i del desmarcatge per part dels altres jugadors equival a crear una situació de dubte en l'actitud a prendre per part de l'adversari, creant, a vegades, situacions de superioritat numèrica aprofitables per al fi proposat i que, per últim, cal buscar la zona de llançament amb més garanties de consecució de gol, que, normalment, coincideix amb la frontal de la porteria. En la fase defensiva, les accions tàctiques vindran delimitades per tres criteris generals:

- a) Coneixement de l'espai o zones de joc per part del defensor.
- b) Característiques dels jugadors adversaris.
- c) Característiques dels jugadors propis.

El coneixement dels jugadors propis i dels contraris és extremadament important per a una correcta preparació de les accions tàctiques. Analitzar els jugadors, detectant els seus punts forts i febles, estudiar les seves qualitats tant tècniques com tàctiques i extreure'n les oportunes conclusions, és fonamental per concretar qualsevol estratègia defensiva.

Així mateix, el defensor ha de conèixer perfectament la seva col·locació dins l'espai de joc en relació al posseïdor de la bola, enfront del jugador sense bola i en superioritat o inferioritat numèrica, així com l'actitud que cal adoptar i els moviments tècnics específics de l'acció defensiva.

Tàctica col·lectiva

Antecedents històrics

L'hoquei sobre patins, com a especia-

litat esportiva nascuda a començaments del segle XX a Anglaterra, es manifestà inicialment amb les característiques pròpies de qualsevol altre joc d'equip desenvolupat en aquella època, és a dir, la manca gairebé exclusiva de sistemes tàctics i l'única finalitat d'aconseguir el major nombre possible de gols.

A mida que la filosofia inicialment lúdica del joc es transformà en estrictament competitiva, apareixen els primers sistemes tàctics, amb característiques encara força rudimentàries, derivades d'una deficient tècnica individual i un sentit en els quals predominava encara una mentalitat obertament ofensiva. Conseqüentment amb l'esmentat criteri, sorgeix als anys 40 la figura tàctica defensiva anomenada "Y" en raó a la disposició dels jugadors a la pista, amb un defensor estàtic, un mig per davant, en fila amb l'anterior, i dos davanter

més avançats formant línia entre ells. Aquest sistema, que segons sembla fou el precursor dels que van anar sorgint posteriorment, es mostrà molt vulnerable a mesura que la qualitat tècnica dels jugadors es va anar incrementant, sobretot degut a la superfície de zona defensiva que un home sol (el defensor o el mig) havia de cobrir durant tot el partit, i per aquest motiu, als anys 50 apareix, per iniciativa dels equips italians, el que posteriorment ha estat la base de qualsevol defensa zonal, el "quadre", així anomenat per la figura geomètrica que formen els jugadors col·locats en posició defensiva, i que només es tractava que el mateix espai defensiu que abans li era assignat a una persona, ara es repartia entre dos, endarrerint la posició del mig inicial, en línia amb el defensor.

Altres alternatives tàctiques defensives, totes zonals, van anar sorgint a

través del temps. Així l'anomenat "rombe", amb un pivot, dos laterals i un defensor en posició de tancament, el "triangle", amb tres defensors en línia i un pivot, etc., van anar configurant el ventall de sistemes que es van emprar durant quasi 30 anys. No va ser fins als començaments dels 80 quan s'implanta un nou sistema defensiu possibilitat per l'evolució tècnica dels jugadors, sistema iniciat a Espanya i basat en el marcatge individual dels contraris, que va suposar un canvi en les concepcions generalment estàtiques de la defensa practicada fins aquell moment, i va ajudar de manera categòrica a l'evolució de l'hoquei rodat en els plantejaments estratègics dels sistemes tàctics imperants fins aleshores.

Fonaments de l'estratègia

L'elecció de qualsevol sistema tàctic a adoptar comportarà, per a l'entrenador, tenir en compte, entre d'altres moltes (reglament, estat de la pista, condició física, etc.), tres qüestions fonamentals:

- El sentit del joc, és a dir, si a qualsevol acció se li oposa una reacció, és lògic pensar que contra tot sistema ofensiu farà aparició un sistema defensiu i a l'inrevés, pel qual tota organització tàctica haurà de tenir en compte ambdues qüestions de forma interactiva.
- Els jugadors, propis i contraris, les seves qualitats, capacitat i adaptació, tant tècniques com físiques o psicològiques, tal com ja es va comentar en l'apartat anterior.
- Les zones de joc, com a variants des de la simple visualització d'un partit d'hoquei sobre patins, la qual ens mostrarà amb claredat l'existència de tres zones específiques on es

desenvolupa el joc. Es delimiten, segons la intenció del joc, les anomenades zones defensiva, constructiva i ofensiva, dins de la qual apareix una zona variable, dependent del sistema defensiu adoptat per l'equip contrari, que denominem de pas, la qual pot fins i tot, a vegades, convertir-se en constructiva, segons l'ocupació de l'espai que es produeixi en la zona de defensa (figura 1).

Sistemes defensius

Com en la majoria dels esports col·lectius, a l'hoquei sobre patins es practiquen tres tipus de sistemes que tendeixen a evitar l'acció en atac de l'equip contrari.

- Zona
- Individual
- Mixt

Marcatge en zona: es fonamenta en dividir l'espai de joc defensiu en parcel·les determinades amb l'objecte de

que cadascun dels jugadors es responsabilitzi de la zona assignada.

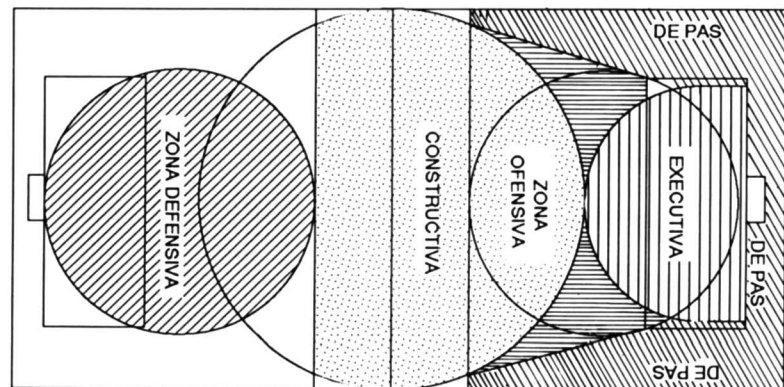
Les modalitats que poden presentar-se en aquest tipus de defensa vénen, naturalment, condicionades pel nombre de jugadors de què es disposen, quatre en el cas que ens ocupa.

Així, en la defensa zonal 2-2, més coneguda amb el nom de "quadre" donada la figura geomètrica que es crea, ens trobem que, traçant els eixos longitudinals i transversal, les zones creades hauran de ser defensades unes pels davanters i altres pels defensors (figura 2).

Les variacions d'aquests sistema, depenent de la intenció defensiva, de la distància entre els homes, o de la seva col·locació alternativa, seran els anomenats quadres pressionants o el passiu, quadre obert o tancat, el "trapezi", etc.

En la defensa zonal 1-2-1, també anomenada "rombe", un cop traçades les diagonals, es concreten les assigna-

Figura 1.

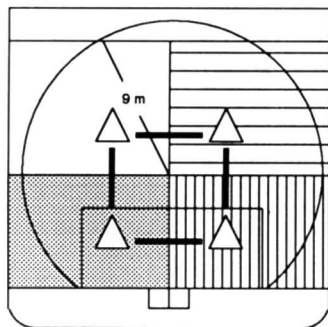

cions a un base, dos laterals i un pivot (figura 3).

Les alternatives en aquest sistema, en funció dels mateixos criteris d'intencionalitat o distàncies, seran: el rombe pressionant o el passiu, rombe obert o tancat, el triangle o sistema 3-1.

També és possible incloure en aquest apartat un sistema evolutiu mitjançant el qual, segons la posició en atac del contrari, es passi d'una situació de marcatge 1-2-1 a una 2-2 i a l'inrevés.

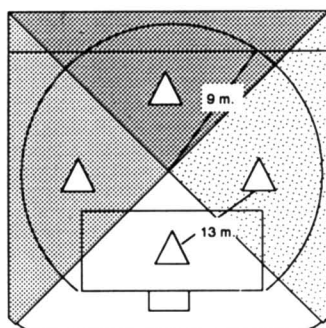
Figura 2.

Marcatge individual: consisteix en responsabilitzar cadascun dels elements d'un equip de les accions ofensives d'un adversari concret, prèviament designat.

Segons la indicada designació, el marcatge individual podrà ser nominal (assignació d'un home concret prèviament identificat) o no nominal (senyalització genèrica del primer que entri amb la bola en la zona o del primer que s'incorpori a l'atac sense bola, etc.).

Figura 3.

Es podrà acomplir de dues maneres, a sobre o pressionant i atent o de control. És convenient destacar, en aquest punt, la diferència existent amb l'anomenat "pressing" mitjançant el qual, sigui quin sigui el sistema defensiu que s'adopti, es pretén com a objectiu primordial la necessària i prompta recuperació de la bola (figura 4).

Una defensa individual es basa en la responsabilitat individual de cadascun dels jugadors i comprèn l'agressivitat i la solidaritat, per això és aconsellable inculcar en els defensor una sèrie de principis bàsics com:

- El desafiament individual de subjectar l'adversari en una situació d'home a home.
- La constant pressió que ha de fer-se sobre la bola
- Anul·lar l'home marcat, obligant-li, si porta la bola, a desplaçar-se a zones menys perilloses o desprendre's d'ella en circumstàncies dificultoses, o evitar la recepció en el cas que no sigui inicialment el posseïdor.

- Coneixement de les zones anomenades "ball side" (zona on es troba la bola) i "help side" (zona oposada a la precedent).

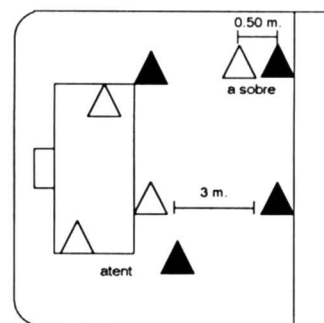
- Utilització de les línies d'antijoc i tanca com si es tractés d'un defensor més.

- Coneixement exacte del correcte moment de l'inici de la pressió.

Una defensa individual escrupolosa, donat el risc que s'assumeix, ha de tendir a evitar errades en la posició de marcatge i no concedir, en el seu cas, una segona oportunitat al jugador atacant, pel qual, per a aquesta mena de sistemes només podran emprar-se jugadors intel·ligents i amb una depurada tècnica individual.

Marcatge mixt: és el sistema mitjançant el qual es realitzen simultàniament i/o alternativament el marcatge zonal i el individual, amb l'assignació parcel·lada de l'espai de joc defensiu. Pot ser practicat sota la modalitat de "mixt a la zona", marcatge en el qual els components defensius combinen

Figura 4.

els dos tipus de marcatge, és a dir, una de les línies o jugadors manté la zona i l'altre (o altres) s'encarrega del marcatge individualitzat, o "mixt al jugador" si en una determinada parcel·la es marca en individual i quan l'oponent marcat surt d'ella, el defensor manté la zona assignada.

Cinc situacions poden donar-se en aquest tipus de marcatge conseqüents amb les combinacions d'homes possibles:

- Marcatge en individual en defensa i en zona per la davantera.
- Marcatge en zona per la defensa i a l'home per la davantera.
- Marcatge de tres homes en individual i el quart manté una zona alternativa.
- Marcatge de tres homes en zona i defensa individual del quart.
- Marcatge individual amb permuta a la zona.

Estratègies ofensives

Les estratègies ofensives tindran, com és lògic, la finalitat bàsica d'anul·lar, superant-lo, el sistema defensiu contrari, arribant a la consecució darrera que és el gol.

Per aquesta raó, qualsevol tipus de sistema d'atac haurà de tenir en compte les premisses següents:

- Elaboració d'esquemes tàctics que proporcionin superioritat numèrica.
- Coneixement de les zones febles dels sistemes defensius.
- Coneixement dels errors i deficiències del rival, tècniques i tàctiques.
- Estudi i preparació de solucions per eludir els marcatges contraris.

D'acord amb tot el que s'ha dit fins ara, passarem a una exposició superficial dels sistemes a adoptar enfront del tipus de defensa que hem analitzat amb anterioritat.

Contra defensa zonal 2-2 o "quadre"

Essencialment, la col·locació bàsica inicial dels atacants dependrà de l'organització defensiva contrària a l'objecte d'utilitzar les zones on en principi podem generar el propi sistema ofensiu.

Per això, enfront d'un "quadre" passiu o tancat, les zones constructiva i de pas s'amplien, amb el qual es beneficia la circulació ràpida de la bola, la passada i el llançament a mitja distància, dificultant-se, per contra, els moviments a la zona d'atac o la passada a l'home que es trobi situat en ella.

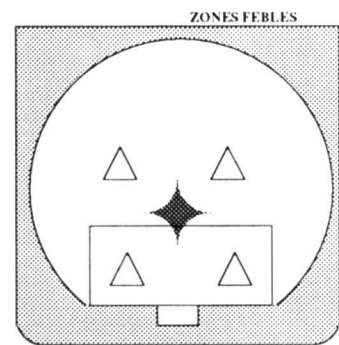
Si la defensa zonal 2-2 és oberta o pressionant, la distància entre els components defensius s'amplia fins uns 10 metres entre els jugadors, el que dona lloc a una reducció de la zona constructiva i de pas, així com el llançament a mitja distància, però es creen espais a la zona de perill, es facilita la passada interior i s'amplien les possibilitats de llançament proper o rematada (figura 5).

Independentment d'aquests matisos, davant d'aquest tipus de defensa de forma genèrica caldrà adoptar la posició bàsica inicial que s'assenyala a la figura 6.

Contra defensa zonal 1-2-1 o "rombe"

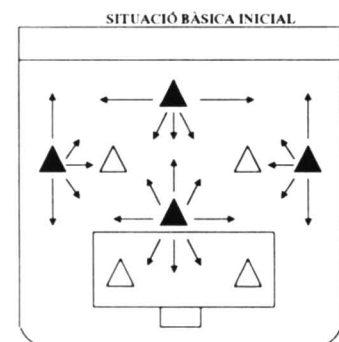
En aquest sistema defensiu, les zones constructiva i de pas queden modificades en raó a la col·locació o distribució dels seus elements, per la qual cosa la posició bàsica inicial de l'atac variarà en relació al sistema abans analitzat. Així, s'haurà d'intentar bàsicament situar el joc en zones inicialment constructives, buscant fer arribar la passada final o assistència al jugador situat enfront de la porteria

Figura 5.

per a la rematada o, si no és possible, a la posició més favorable per al llançament a mitja distància (figura 7). Com a norma general bàsica, els jugadors atacants, de la mateixa manera que contra la zona 2-2, hauran d'adop-

Figura 6.

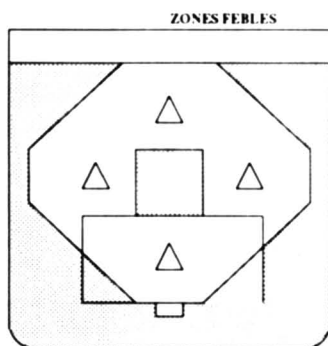

tar posicions canviant mitjançant encreuaments i rotacions per tal de superar l'oposició del pivot o jugador contrari més avançat, col·locant-se, alhora, altres companys en zones, principalment per darrera dels laterals defensors, properes a la porteria, des d'on podrà fer-se l'assistència final cap al centre, o la passada cap endarrera per intentar el llançament a les zones febles del sistema (figura 8).

Contra defensa evolutiva de 1-2-1 a 2-2 o a l'inrevés

En aquest sistema es redueixen els passadissos laterals i les zones febles

Figura 7.

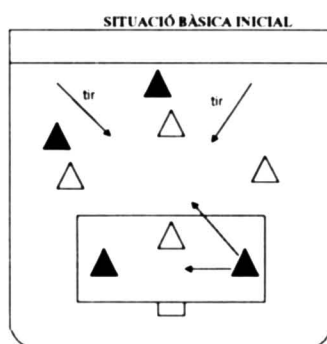

triangulars properes a la porteria, la qual cosa comportarà necessàriament la col·locació d'un home atacant en el centre dels sistema defensiu i rapidesa en els moviments canviats en les posicions inicials per tal d'obligar a modificar així mateix els canvis defensius zonals amb la possibilitat que es produeixin errades en l'elecció de les zones assignades (figures 9 i 10).

Contra marcatge individual

Aquesta modalitat defensiva, que cada vegada es realitza amb més gran assiduitat degut a, per una banda, la

Figura 8.

reducció de la zona d'atac amb la incorporació reglamentària de les línies d'antijoc, i, per altra, per l'evolució tècnico-tàctica dels jugadors d'hoquei sobre patins, necessitarà per poder ser superada la utilització d'homes de característiques tècniques i formació tàctica elevades.

Bàsicament, davant d'aquest tipus de defensa, s'intentarà la creació d'espais lliures per on penetrar, mitjançant el desplaçament dels atacants que no posseeixen la bola, a espais allunyats d'aquesta, amb la finalitat d'endur-se amb ells als respectius marcadors, i així aconseguir el distanciament entre les zones "help side" i "ball side", dificultant la seva correcta aplicació tècnica i aconseguint posicions d'1 x 1.

Així mateix, podran practicar-se situacions de bloquejos i ajudes per ob-

tenir avantatges numèrics, mitjançant moviments diagonals o verticals, emprant encreuaments, rotacions i entrades per darrera de la porteria, doncs, tret de les jugades inicials estudiades, no podrem en aquest cas parlar de posició bàsica inicial (figures 11 i 12).

Contra marcatge mixt

En els casos de marcatge individual per una línia i zonal per l'altra, haurérem d'intercanviar un dels homes marcats en zona, ja sigui incorporant-lo a l'atac o portant-lo a espais endarrerits, per tal d'obligar l'equip defensor a optar per un seguiment individualitzat de tot l'equip o, si no és el cas, aconseguir avantatge numèric.

En els supòsits de marcatges en zona de tres homes i un en individual, es podrà optar entre jugar 3 x 3 contra la zona, sense intervenció de l'home marcat en individual, o emprar aquest i el seu marcadors en missió d'ajuda en bloquejos, parets, etc.

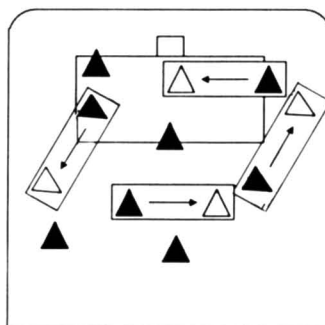
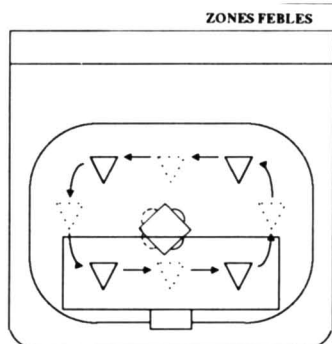
En la modalitat de marcatge en individual de tres homes i l'altre en zona alternativa, s'haurà d'incorporar el jugador marcat en zona a un espai pròxim a la porteria per aconseguir fixar el marcatge, per part de l'home encarregat de la seva vigilància, amb la qual cosa aquest es convertirà, necessàriament, en individual, anul·lant amb això la finalitat de recolzament que el marcadors zonal pugui oferir als seus companys.

Conclusions

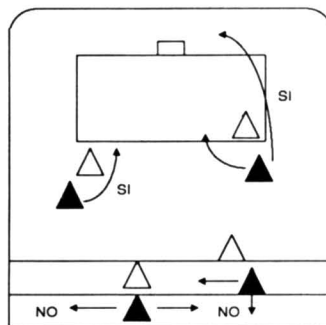
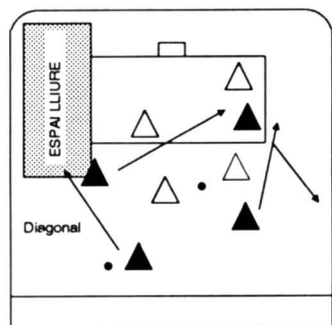
És inqüestionable que l'hoquei sobre patins, especialitat esportiva amb un extraordinari balanç d'èxits internacionals, es troba en aquests moments davant la sempre difícil cruïlla del ser

Figures 9 i 10.

Figures 11 i 12.

o no ser. La seva incorporació en els Jocs Olímpics de 1992 com a esport de demostració, la perspectiva de

poder assolir la qualificació d'especialitat olímpica de ple dret en 1996, fa que els qui, d'alguna manera, esti-

mem i ens preocupem per aquest esport, treballem per al seu definitiu reconeixement i divulgació.

No cal dubtar que la inevitable evolució en el temps, de la qual han gaudit d'altres especialitats esportives, no es va assolir per l'hoquei sobre patins fins la dècada dels vuitanta. És aleshores quan es comença a veure un moviment d'inquietud en qüestions d'ordre tècnic-tàctic que, fins aquell moment, i durant molt de temps, havien romàs inalterables a la dinàmica evolucionista. L'aparició en el concert internacional de seleccions nacionals com Itàlia i Argentina que trenquen la permanent hegemonia hispano-lusa, va esperonar l'esperit de superació, millorant-se l'estudi de les qualitats tècniques, l'aplicació de noves modalitats tàctiques i la utilització de mitjans i especialistes que eren ignorats o sistemàticament devaluats. La metodologia de l'entrenament, la preparació física, la psicologia, l'estadística, el material esportiu i fins i tot la preparació especialitzada de determinats jugadors específics, han estat incorporades lentament pels tècnics dels equips d'élite en els seus respectius sistemes d'entrenament, com a fonament d'evolució, camí imprescindible per atorgar a aquesta especialitat esportiva la qualificació d'espectacular i atractiu, única solució per aconseguir el seu ple reconeixement per part del públic i dels organismes oficials.